

Botaniska Föreningen i Göteborg och Västergötlands Botaniska Förening Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2014 (del 1)

För exkursionerna gäller följande:

- Deltagande i exkursioner bör anmälas, om ej annat anges, till Erik Ljungstrand (0708-559628). Uppge vilken exkursion, namn, telefonnummer och eventuell tillgång till bil. Om du inte anmält dig minskar möjligheten att få plats i bil för vidare transport. Bilburna bör *alltid* anmäla sig, för planeringens skull, samt om möjligt infinna sig vid den första samlingsplatsen (om de är flera). Endast de som är anmälda kan informeras om sena ändringar i programmet, eller i det fall exkursionen skulle ställas in. Anmäl dig helst inte mer än en vecka i förväg – det blir så svårt att hålla reda på.
- Fältklädsel, inklusive stövlar, rekommenderas (om ej annat anges). Glöm ej luppen!
- Tag med matsäck (även på kvällsexkursionerna, om du så önskar).
- Samlingstiderna avser tid för avfärd, så var på plats i tillräckligt god tid innan.
- Samåk i största möjliga utsträckning. På många lokaler är parkeringsmöjligheterna mycket begränsade. Åk gärna kollektivt där så är möjligt.
- Ersättningen till bilägaren är 18 kr per mil, vilken insamlas bland medföljande passagerare, om ej annat har överenskommit.
- Till flertalet exkursioner är även icke medlemmar välkomna att medfölja, för att få uppleva hur trevligt vi har det, men vid begränsat deltagarantal gäller krav på medlemskap (i BFiG eller VBF) redan vid anmälan.
- Eventuella frågor ställs till Erik Ljungstrand (se ovan), Eva Andersson (031-583141), Kenneth Bergerson (031-266637), Kristoffer Hahn (0762-157500), Anders Bertilsson (0392-23015) eller direkt till exkursionsledarna.

Torsdag 1 maj – lördag 3 maj: Vårlig exkursion till **SKÅNE** ledd av Åke Svensson och Erik Ljungstrand. Vi hoppas kunna visa ett flertal fina skånska vårväxter som man vid ett senare besök inte får se, i alla händelser inte i blom, som rosmarinvide, vårkällört, raggary, fågelary, bokary, fältsippa, hålnunneört, lunddraba, månviol, kustgullpudra, luddfingerört, smultronfingerört, lagertibast, lundviva, mjuk lungört, fläcklungört, alvar-, klibb- och vårveronika, vit- och spjutskråp (både han- och honindivider), italiensk blåstjärna, skymningsstjärna, snödroppslök samt pommersk vårlök – och givetvis finns det mycket annat att se. "Al[|]tså är oförnekelsen intet land i Sverige at[t] förlikna emot Skåne" (Linnæus, 1751).

Planerad avresa från Göteborg 1 maj på morgonen, återkomst 3 maj på sena kvällen. Förläggning (huvudsakligen) i dubbelrum på Råbyhills vandrarhem i Hörby. Kostnad ca 1600 kr, inklusive två övernattningsnätter med helpension, men exklusive resor; dessa kan från Göteborg uppgå till ca 600 kr. Maximerat deltagarantal, högst 20 personer. Bindande skriftlig anmälan senast 14 februari till Erik Ljungstrand, Järkholmsvägen, pl 614, 436 56 Hovås Vid överanmälan får de senaste anmälda utgå. Utförligare program sändes till de anmälda under april. **OBS!** Denna resa är endast öppen för medlemmar i BFiG eller VBF.

Tulipa armena - vår jultulpan - på Nemrut Dagı

Botanisk resa i södra Turkiet

Ingemar Jonasson

Berglärkan 55, 426 69 Västra Frölunda, ingemar@berglarkan.se

Efter en artikel av mig om mina turkietresor i Svensk Botanisk Tidskrift 1/2012 fick jag förfrågningar av olika slag från flera som var intresserade av växtresor till Turkiet. Jag har satt samman en tänkbar sådan resa till södra, mellersta Turkiet, baserad på egna resor och har försökt kombinera botanik, historia och kultur på ett så bra sätt som möjligt. När jag visade mitt förslag för några medlemmar i Botaniska Föreningen i Göteborg föddes tanken på en mer konkret resa nästa vår mellan 26 april och 5 maj 2014 för en mindre grupp. Nu är det naturligtvis inget som hindrar att var och en, ensam eller i grupp, gör samma resa.

Storstaden Adana har valts som början och slutpunkt på resan. Staden har goda flygförbindelser med Göteborg till relativt humana priser med Turkish Airlines. Man kan hyra bilar av olika typ och storlek på flygplatsen. Hela turen eller delar av

den kan även göras med utgångspunkt från chartermålet Alanya. Botaniskt omfattar resan växtsamhällen från kustlandets lågland till inlandets högland med bland annat flera bergspass på nära 2000 meter. Resvägen går också genom det spektakulära erosionslandskapet Kappadokien. De historiska minnesmärkena utefter rutten är talrika och av synnerligen hög klass. Flera finns med på världsarvslistan över omistliga kulturmiljöer. De turkiska landskapen är öppna och vackra och bilresorna känns aldrig monotona eller tråkiga.

Om du är intresserad av att själv göra en botanisk resa till Turkiet mailar jag gärna resrutt, information om botaniska och kulturella sevärdheter dag för dag under resan, kartor och bilder på landskap och växter. En resa för intresserade föreningsmedlemmar kan eventuellt komma att planeras inför 2015.

Ruderatexkursionen 2013

Eva Andersson (text och bild)

Båtsman Grås gata 22, 422 57 Hisings Backa, eva.andersson@amm.gu.se

Ruderatexkursionen i september har blivit en tradition i Botaniska Föreningen i Göteborg. Bortsett från ett par exkursioner i början på 1980-talet ledda av Lars Arvidsson dröjde det till 1998 innan traditionen kom igång ”på riktigt”. För sextonde året i rad har nu Erik Ljungstrand lett en förväntansfull skara runt på soptippar och annan skräpmark. Förväntansfull – ja, man vet aldrig vart man skall bege sig och vilka sällsynheter man kan få se. Vart man skall bestämmer Erik inte förrän strax innan. Han företekurerar flitigt och kvällen innan exkursionen cyklar han runt och kollar läget. Skräpmarker är föränderliga biotoper. Det vore trist att komma till en tipp för att konstatera att alla rariteter blivit bortskylflade eller att frosten slagit till.

I genomsnitt sju skräpmarkslokaler brukar hinnas med på en exkursion. I år blev det åtta. Ett flertal soptippar brukar det bli. I år blev det avfallsanläggningarna Kikås i Mölndal (där vi varit sex gånger tidigare), Munkegårde i Kungälv (där vi varit sju gånger tidigare) och Sörmossen i Bohus (där vi varit åtta gånger tidigare). Också Gunnilse grusgrop har genom åren fått många besök (i år vad det nionde gången). Vanligtvis håller vi oss inom Göteborg med kranskommuner men vi har också varit i till exempel Vallhamn på Tjörn (2004), Alingsås (2006) och Trollhättan (2009).

Skräpmarkerna och framför allt soptipparna kan ge en inblick i våra matvanor. Särskilt på röttslam kan man finna tomat

Solanum lycopersicon och kapkrusbär *Physalis peruviana*. Annat som man kan plocka med sig hem är till exempel pumpa *Cucurbita pepo*, melon *Cucumis melo* och vattenmelon *Citrullus lanatus*. Ytterligare exempel på soptippsfynd är granatäpple *Punica granatum*, passionsfrukt *Passiflora edulis* och dadelpalm *Phoenix dactylifera*.

På en ruderatexkursion kan det bli många kryss för dem som roar sig med sådant. Ibland kan man få se växter som aldrig tidigare skådats i Sverige. Så fanns till exempel sensitiva *Mimosa pudica* år 2000 på en utfyllnad i Arendal och taggreva *Echinocystis lobata* år 2003 i Gunnilse grusgrop. På den sistnämnda lokalen fanns det förra året en art, som så vitt vi vet var ny för Europa, korianderpelargon *Pelargonum myrrhifolium* var. *coriandrifolium*. Och i år fick vi se en art som är ny för Norden. På Renovas anläggning i Lärje växte batat *Ipomoea batatas*.

Batat och stor rödmalva

Solros i gott sällskap

Nu har vi kommit in på årets exkursion. Intresserade från Göteborgstrakten men också från Skåne, Bohuslän, Östergötland och Värmland hade samlats vid Botaniska. Första anhalt var **Kikås soptipp**. Solen sken, skuggorna var långa med årstidens rätt (som synes på omslagsbilden). Så härligt, men för fotograferandet på soptippar är solen inte välkommen, det finns så många störande detaljer i skräpet som syns extra tydligt då. Men en fantastisk rikedom i arter och färger mötte oss. Ratade trädgårdsväxter som vägrar att ge upp utan gror på nytt hör till skräpmarkerna, regnbågslupin *Lupinus ×regalis*, blåverbena *Verbena hastata* och dess vanligare släkting jätteverbena *V. bonariensis* hör till dem. Kaplobelian *Lobelia erinus* har följt oss genom åren men på Kikås hittades även den ovanligare gräslobelien *L. kalmii*. Änglatrumpet *Brugmansia suaveolens*, dockkresros *Rosa ×rugotida* och purpursporre *Linaria purpurea* får väl också sägas tillhöra den

kategorin. Vi såg också flera tobaksarter, blomstertobak *Nicotiana ×sanderae*, stor blomstertobak *N. alata* och hybridklocktobak *N. langsdorffii × sanderae*. Mittemellan prydnadsväxter och födoväxter kanske de som är mer eller mindre kryddväxter hamnar. Av dessa såg vi isop *Hyssopus officinalis*, koreansk anisisop *Agastache rugosa*, och stäppsalia *Salvia nemorosa*, fler i denna kategori skulle vi få under dagen. Fågelfrön kan misstänkas som ursprung för vissa växter, på Kikås kan nämnas malörtsambrosia *Ambrosia artemisiifolia*, ljus gullfrö *Xanthium strumarium* ssp. *strumarium*, kolvhirs *Setaria italica*, grå kavelhirs *S. pumila*, men kanske också råg *Secale cereale* och rågvete *×Triticosecale*. Kardon *Cynaria cardunculus* var ett av de finare fynden, ny för Västergötland, tillhörande kronärtskockssläktet. Bärmälla *Chenopodium foliosum*, gulfruktig nattskatta *Solanum nigrum* var. *chlorocarpum* var annat trevligt vi fick se och då har jag inte nämnt de korsblommiga sandsenap

Blomsterlin på bullervallen

Diplotaxis tenuifolia, mursenap *D. muralis*, sandtrav *Arabidopsis arenosa*, senapskål *Eruca vesicaria* och sareptasenap *Brassica juncea*. Men man kan också få se ovanliga vanliga växter som kråkrassing *Lepidium coronopus*.

Hög tid att dra vidare, till **Högsbo Långeberg**, en ny lokal så vitt jag kan minnas med grus mestadels, schaktmassor? Här såg vi en underbar solros *Helianthus annuus* trona bland tomater, durra *Sorghum bicolor*, nigerfrö *Guizotia abyssinica* med mera. Grön amarant *Amaranthus hybridus* ssp. *powellii* och svinamarant *A. retroflexus* kunde jämföras liksom kapkrusbär och gyllenbär *P. grisea*, bergnepeta *Nepeta racemosa* och kantnepeta *N. ×faassenii*. Molnen började nu ge bättre fotomöjligheter.

Därnäst var det fröinkomlingar på en bullervall nära **Radiotorget i Järnbrott**. En sent vackert blommande lokal som hade rikligt med årets växt blåklint *Centaurea cyanus* samt klätt *Agrostemma githago*. Höjdpunkten för mej var blomsterlin *Linum grandiflorum* som jag inte sett

tidigare. Men det fanns också hönshirs *Echinochloa crus-galli*, sallat *Lactuca sativa*, blå snokört *Echium plantagineum*, kranskrage *Glebionis coronaria* och kornvallmo *Papaver rhoeas* liksom råg. Sedan smakade lunchen gott, det bjöds även på äpplen från deltagare som hade med sig av trädgårdens överflöd.

Ytterligare en ny typ av lokal besöktes sedan, tur att vi nyss ätit, en liten friliggande **thairestaurang på Lind-holmen**. Utanför ingången växte ker koriander *Coriandrum sativum* i såväl blom som frukt, senapskål och sareptasenap.

Nu for vi ut från Göteborg och till de kringliggande avfallsanläggningarna. Här var det tydligare att vi haft några frostnätter under veckan som föregick ruderatexkursionen, dessa platser låg lite högre och framför allt tomaterna men även en del annat var tyvärr inte lika vackra längre. Först **Munkegårde utanför Kungälv** där vi har en del arter som stått i flera år som rikligt med jordärtskocka *Helianthus tuberosus*, praktrudbeckia *Rudbeckia fulgida*, rosenhallon *Rubus odoratus* enstaka röd sköldpaddsort *Chelone lyonii* och rosenstav *Liatris spicata*. Vissa av dem är i minskande som

Koriander utkast från serveringen?

gleshårig ädelmynta *Mentha xgracilis* 'verticillata'. Vi såg flera andra myntor, grönmynta *M. spicata*, äppelmynta *M. longifolia* × *suaveolens* och pepparmynta *M. xpiperita* samt ett par andra kryddarter stenkyndel *Clinopodium calamintha* och oregano *Origanum vulgare* ssp. *prismaticum*. Men Erik förevisade även en kopparödla *Anguis fragilis* som hade tagit samma väg genom växtligheten som vi. Vi såg även rikligt med vacker judekörs *Physalis alkekengi* både med sin lysande fruktsättning även i blom vilket jag inte tror jag lagt märke till innan.

Sörmossen i Nödinge var nästa stopp, här hade frosten förstört mycket då det rikaste växtområdet låg på en liten högplatå. Blott rester av sommarlavendel *Lavandula multifida*, som kanske var det märkvärdigaste här, kunde ses. Fackelkrisslan *Inula racemosa* som trots sin storlek dolts vid förexcursionen hittades nu. Bergkårel *Erysimum strictum* tillhör de mer bofasta arterna här. Dill *Anethum graveolens*, sibirisk vallmo *Papaver croceum*, violspikklubba *Datura stramonium* var *tatula* (som vi även såg på Kikås) och äkta äppelros *Rosa rubiginosa* ssp. *rubiginosa* var andra arter som jag noterade. Lämpligt nog var det

Fjäderklint i stor mängd utanför staketet.

Återvinningsdag och vi bjöds här på både fika och korv när vi tågade ut av den trevliga personalen .

I **Gunnilsegrusgrop** var det kransmalva *Malva verticillata* som fick det största intresset från deltagarna men luktastern *Symphotrichum novae-angliae* var kvar från förra året. Stefanandra *Neillia incisa* har inte varit så vanlig på skräpmarkerna men den fanns också liksom videaster *Symphotrichum xsalignum*, mellanmalva *Malva alcea* × *moschata* och engelsk vallmo *Papaver cambricum*.

Avslutningen för dagen, **Lärje**, får väl sägas vara höjdpunkten. Redan på vägen in, tack vare att man måste göra en kringgående rörelse då anläggningen är stängd, gjordes ett fint nyfynd. I den breda väggkanten fanns rikligt med fjäderklint *Centaurea phrygia* ssp. *pseudophrygia* som blommade vackert. Bataten var ju annars det stora dragplåstret där den växte jämte stor rödmalva *Malva sylvestris* ssp. *mauritiana* men det saknades inte annat av intresse alamarant, *Amaranthus viridis* mållam *A. blitum*, glansmiskantus (elefantgräs) *Miscanthus sinensis*, blodhirs *Digitaria sanguinalis*, äkta hirs *Panicum miliaceum* samt paradisblomster *Cleome hassleriana*. En ”stor” dadelpalm med två blad och flera hussysror beskådades också. Just som vi skulle gå upptäcktes stor vaxblomma *Cerinthe major* som nästan kom att ge skäl för namnet.

Hoppas jag kunnat återge lite av allt det vi fick se och den trevliga stämningen vi har när vi tar del av det mångkulturella samhällets välsignelser, som ständigt ger oss nytillskott till växtligheten på skräpmarkerna.

Text: Aimon Niklasson
Foto: Ragnhild Crawford

Sten-Axel Westerström 100 år

Den 21 september fyllde vår nuvarande äldste medlem Sten-Axel Westerström i Tuve 100 år.

Sten-Axel Thure Westerström, som föddes i Flädie utanför Malmö och som varit verksam som läkare är kanske mest känd (av botanister) för boken "Natur på Lövön", vilken han gav ut 1998, tillsammans med Åke Hillefors och Lars Göran Saemund. I samband med föreningens stöd ur Harald Fries fond till tryckning av den vackra och innehållsrika

n beskrevs den med orden "Har läst den boken, kan man mycket om Bohusnaturen och dess historia!"

Sten-Axel har medverkat i inventeringar framförallt på Lövön för Bohusläns flora. Fem barn, femton barnbarn och sexton barnbarnsbarn kan liksom du hedra honom genom att läsa hans bok! Vår styrelserepresentant Ragnhild Crawford gratulerade honom i hemmet i Tuve på födelsedagen då vi lyckades få en bild. Vi önskar även gratulera på detta sätt.

Text: Birgitta Herloff
Foto: Gunnar Antonsson

Anna-Lisa Antonsson 90 år

Den 16 oktober fyllde Hildur Anna-Lisa Antonsson född Strömbäck 90 år.

Anna-Lisa föddes på Bohus-Malmön. Då hon var fyra år flyttade familjen till Bengtsfors och senare till Ankarsrum. Anna-Lisas intresse för botanik väcktes tidigt och då hon efter studentexamen och utbildning till laboratoriesköterska, eller biomedicinsk analytiker som det heter nu för tiden, sökte hon sig till Kalmar. Där var det nämligen lätt att ta sig till Ölands rika växtvärld. "Färjorna gick stup i kvarten." Tiden i Kalmar varade dock inte längre än ett drygt år. Hon flyttade till Göteborg

 hon arbetade på Centrallaboratoriet i Ahlgrenska fram till sin pensionering 1989.

Anna-Lisa är mångårig medlem i våra två föreningar och hon har tidigare ingått i BFiG:s exkursionskommitté under några år. Hon är en flitig deltagare på våra exkursioner och föredrag. Dessutom ägnar hon sin tid åt gympa, trädgårdsarbete och studier i italienska.

På högtidsdagen var huset i Askim fullt av folk från tidigt till sent: familjen, katten Figgis, grannar och vänner, däribland flera av BFiG:s medlemmar.

Julklappstips

En fin julklapp till någon vän som har ett gryende botaniskt intresse är fältfloran i fickformat *Blommor i Västsverige* av Evastina Blomgren och Eva Falk. Floran beskriver i ord och bild drygt 400 växter som är vanliga i Västsverige eller speciella för kusten.

Floran finns också i form av en App som heter *Vilken växt?* och går att hämta hem från Appstore PlayButik.

Jultips

Om du inte känner igen namnet *Symphotrichum novi-belgii* så beror det på att Thomas Karlsson har försett oss med en ny checklista, som vi fortsättningsvis, med få undantag, följer i Calluna. *Aster novi-belgii* var det tidigare namnet

 evlig syselsättning om helgdagarna för gråa och långtråkiga är att kolla alla namnbyten och alla omstuvningar bland släkten och familjer. Listan ligger på nätet under adressen www.euphrasia.nu/checklista.

Exkursion till Billingen 2013

Evastina Blomgren (text och bild)

Dalgatan 7, 456 32 Kungshamn, evastina.blomgren@gmail.com

Inte anade jag vad det skulle innebära, när jag lovade Birgitta Herloff att skriva om exkursionen i början av augusti för att se på berberissnyltrotten *Orobanche lucorum*. Det var denna för mig nya art som drog och som fick mig att tycka att det var värt de ganska många milen mellan Kungshamn och Varnhem, där vi skulle träffas. Ett femtontal personer mötte upp. Ungefär så många var vi nog. Minnet är inte helt klart, och förutom att jag drabbades av något som bra nära påminde om solsting under denna årets varmaste sommardag, så lyckades jag under en utflykt hemmavid ett par månader senare tappa min anteckningsbok med årets alla botaniska noteringar. Ni får följa mig på färden, så får vi se vad jag kommer ihåg. Det är framför allt fotona som får mig att minnas.

Rapuncklocka utanför trädgård

Tanacetum macrophyllum. Den var ett lite mer lätthanterligt fotoobjekt än rapuncklockan. Färden gick vidare förbi Skarke, där vackert blommande piggtistlar *Carduus acanthoides* stod i vägkanten, till Grangården i Öglunda, där några rejäla plantor av kattmynta *Nepeta cataria* växte intill den faluröda ladugårdsväggen. Folket i gården var nyfikna på vad det var för ett träd de hade i trädgården. Efter att ha tittat ordentligt på det konstaterade vi att det var en ovanligt stor getapel *Rhamnus catartica*. Jag har aldrig förut sett en getapel som jag skulle

Kattmynta vid ladugårdsvägg

karaktisera som ett träd. De jag har sett brukar mest vara att hänföra till kategorin buskar.

Nu var det dags för de små växterna. På en öppen gräsmark vid Lerdala letade vi reda på vackert blommande ljungsnärjor *Cuscuta epithimum*. På mina bilder snärjer de sig runt något som mycket bestämt liknar gulmåra. Någon ljung kan jag inte minnas att jag såg, men den kanske fanns där. Inte långt därifrån var det dags att beskåda ärtvicker *Vicia pisiformis* i stor mängd och lite färre exemplar av en mera diskret släkting, nämligen backvicker *Vicia cassubica*. En del klängande i den stenbundna och delvis svårframkomliga terrängen invid en bergbrant fick mig att börja känna av värmen ordentligt och bli lite vimmelkantig.

Här börjar minnet svika. Förmodligen var det nu vi stannade i närheten av Drottningkullen och intog vår medhavda lunch och antagligen stannade vi någon annanstans också. Sedan är min minnesbild inte tydlig. Jag hade ingenting på huvudet och var förskräckligt törstig och inte särskilt alert. Eftersom ni är hänvisade att följa min färd, som jag minns den, tar vi nu ett gemensamt skutt till Klyftamon, som ligger på slutningen av Billingen om jag fattat rätt. Det var en fantastisk lokal. Jag minns plattsäv *Blysmus compressus* i mängd och att det var gott om överblommade rariteter. Om jag inte tar fel var en stor del av orkidéerna på platsen skogsknipprot *Epipactis helleborine*. Och där stod den – berberissnyltrotten, som sig bör alldeles vid roten av en stor berberisbuske *Berberis vulgaris*. Det var nu jag tog slut på riktigt. De andra bara fortsatte och hittade förmodligen en mängd intressanta arter, för de ville absolut inte ge sig. För mig återstod inget annat än att dra mig mot bilarna, där jag lade mig i skuggan under en av dem och lät världen snurra medan jag bara låg där och kände mig alldeles kraftlös.

På något sätt kom vi senare till en lokal, där vi gick på en grusvägskant och såg klintsnyltrot *Orobanche elatior* växa i dikeskanten tillsammans med sin värdväxt brudborste *Cirsium heterophyllum*, som den heter nu igen efter ett mellanspel som *C. helenoides*. Även sitt gamla svenska namn har den fått tillbaka; borstistel tycks vara förpassat till historien. Här fanns säkert mycket ytterligare att se, men jag förmådde inte ta in mer.

När vi kom till Öja hamn vid Unden kvicknade jag till lite grann. Det började samlas lite moln på himlen och förmodligen var det inte längre lika varmt.

Ljungsnärja utan synlig ljung

Lågt vattenstånd var det i alla fall och vi gick i strandkanten och trampade på tretalig slamkrypa *Elatine triandra* och rödlånke *Lythrum portula* om jag minns rätt. Både nickskära *Bidens cernua* och grönskära *B. radiata* lade jag märke till, men sedan fick det vara stopp för min del. Övriga exkursionsdeltagare gick och skrotade på stranden ända tills det syntes tydligt på den mörknande himlen att det drog ihop sig till oväder.

Det var dags att ta sig tillbaka till utgångspunkten, tacka exkursionsledarna för en trevlig tur och bege sig hemåt. För min del betydde det till Göteborg, eftersom jag skulle tillbringa natten där hos Birgitta Herloff. Det regnade rejält hela vägen medan jag körde och det kändes riktigt skönt. När jag kom fram ville Birgitta bjuda på mat och prata, men för mig återstod inget annat än att direkt dyka i säng och somna som en stock. När jag vaknade nästa morgon kände jag mig som en ny människa, men jag har lärt mig

Berberisnylrot huvudattraktionen

☺ till att ha något på huvudet, ha rejält vatten och kanske lite salt nästa gång jag ger mig ut en mycket varm och solig sommardag.

☺ Så farligt var det nog inte med solstinen ändå. Under natten hämtade jag mig så det gick alldeles utmärkt att hålla löftet till kompisarna att köra till Skåne tidigt på morgonen för att se Erik Ljungstrand demonstrera sin nyfunna dvärgandmat *Wolfia arrhiza*. Många botanister från när och fjärran mötte upp vid Stjärneholm för att få se denna nya art för Norden.

Tillägg till Masthuggerts flora

Birgitta Herloff

Skepparegången 6, 413 18 Göteborg, birgitta.herloff@gmail.com

För ett år sedan, i Calluna nummer 29(4) 2012, skrev jag om vad jag hittills hittat av vilda och förvildade växter i bostadsrättsföreningen Masthugget, där jag bor. Då hade jag missat att jag noterade sandsenap *Diplotaxis tenuifolia* i en rabatt 2006. I år har jag hittat ytterligare 15 arter, de flesta i enbart ett exemplar. ”Jag” är inte helt sant. Maskrosen blev funnen av Erik Ljungstrand.

Juncus bufonius, vägtåg
Juncus effusus, veketåg
Avena sativa, havre
Setaria pumila, grå kavelhirs
Ranunculus acris, smörblomma
Sedum album, vit fetknopp
Vicia sepium, häckvicker
Rosa canina, stenros
Populus tremula, asp
Viola ×wittrockiana, pensé
Solanum lycopersicon, tomat
Campanula rotundifolia, liten blåklocka
Cirsium arvense, åkertistel
Senecio sylvaticus, bergkorsört
Taraxacum proximum, brunmaskros

Grå kavelhirs. Dock ej från Masthugget utan från ruderatexkursionen
 Foto: *Evastina Blomgren*

Till minne av Lill Weibull

Lill Weibull
Foto: *Betzy Burman*

Farmor har avlidit efter en kortare sjukdom den 7 augusti 2013 vid 86 års ålder. Inga Maj-Britt Lill Hansson föddes i Svedala i Skåne den 25 maj 1927. Föräldrarna var jordbrukare, i släkten fanns trädgårdsmästare och farmors livslånga intresse för naturen väcktes tidigt. Hon utbildade sig till småskolelärare och arbetade några år i Skåne innan hon flyttade till Göteborg i början på 1950-talet. Hon gifte sig med Gunnar Weibull, som också var lärare, och paret fick två söner. Under sin yrkesverksamma tid i Göteborg arbetade hon på olika skolor, främst i Västra Frölunda där hon också var bosatt.

Farmor hade vida intressen, bland annat konst och litteratur, men starkast var nog naturintresset. Som lärare låg det henne varmt om hjärtat att förmedla naturin-

teresse och -kunskaper till sina elever. Hon och lärarkollegan Bengt Andersson besökte tillsammans med eleverna ofta Torpadammen i Ruddalen i Västra Frölunda. Där fick eleverna lära sig om alla växter och djur i och omkring dammen och där tog de vattenprover. Deras intresse för den då igenväxande dammen ledde till bildandet av föreningen Torpadammens vänner. Farmors kartläggning av växtligheten kring dammen resulterade i en skrift, som hon själv illustrerade.

På Käsö i Göteborgs södra skärgård fick farmor möjlighet att inventera växtligheten tack vare kapten Gustav Lundberg. Hon tillbringade många sommarkvarnar på ön som är militärområde och stängd för allmänheten. För besökande grupper berättade hon om öns flora och Gustav berättade om öns historia. Inventerandet resulterade i skriften *Käsö flora*, som utkom 1996. Även denna skrift illustrerade hon själv.

Som pensionär ledde farmor ofta naturvandringar för olika grupper i Ruddalen, bland annat under de vilda blommornas dag. Hon var många år medlem i Botaniska Föreningen i Göteborg och hon deltog i inventeringen för Västergötlands flora.

Vi har då och då följt med farmor ut i naturen till exempel till Käsö. Vi var också med några gånger då hon inventerade och vi kan skryta med att ha bidragit med några noteringar till Västergötlands flora från Styrso och Vrångö. Vi har haft många fina upplevelser tillsammans med vår farmor och, som många andra, lärt oss mycket av henne.

Kristoffer och Martin Weibull

Du kan hedra Lills minne genom en gåva till Torpadammens vänner pg 40 81 64-2

Till minne av Sven-Olov Strandhede

Åslög Dahl

Grevegårdsvägen 2, 421 61 Västra Frölunda, aslog.dahl@bioenv.gu.se
Växtbilder: *Evastina Blomgren*

Sven-Olov Strandhede
Foto: *Åslög Dahl*

Den 11 augusti 2013, efter en årlång sjukdomstid. Flera tusen biologistuderenter i Lund, Stockholm och Göteborg har haft honom som lärare, och åtskilliga andra personer har deltagit i exkursioner, resor och populärbotaniska kurser under hans ledning. Han har också nått många människor genom en omfattande föreläsningsverksamhet utanför universitetet. Hans närmaste är hustrun Rachel, barnen Annika, Jan och Henrik och flera barnbarn.

Tidigt växtintresse

Sven-Olov växte upp i Uddareds egna hemsområde, ett par kilometer väster om Jonsered. Växtintresset fick han framför allt av sin mamma, som älskade blommor och som hade gröna fingrar. Den som re-

dan som barn blivit uppmärksam på hur många olika sorters växter och djur det finns, blir nästan automatiskt intresserad av biologi. I Sven-Olovs fall bidrog en kortlek, där det gällde att samla på sig så många arter som möjligt inom samma växtfamilj. I egnahemsföreningen rådde ett allmänt stort trädgårdsintresse, och så småningom bildades en särskild trädgårdssektion. Där arrangerades utflykter och föreläsningar, bland annat med Botaniska trädgårdens förste prefekt Carl Skottsberg och med trädgårdskonsulenten Ernst Lomenius. Sven-Olovs far som var tillsynsman för föreningens skog, tog ofta med sonen på sina inspektionsrundor. Som tonåring gav sig Sven-Olov gärna ut ensam på långa strövtåg i skogarna runt Jonsered. Han arbetade också själv i skogen.

Studier

Efter studentexamen vid Vasa realläroverk tjänstgjorde Sven-Olov som lärare vid realskolor i Göteborg, Kungälv och Herrljunga. Han läste geografi vid Göteborgs högskola. Kursen omfattade också geologi. Senare kunde han beskriva geologiska fenomen och landskapets utveckling på ett mycket klagörande sätt. En seminarieuppsats från lärarutbildningen i Malmö handlade om högsta marina gränsen och spår efter istiden hemma i Jonsered. För att kunna läsa zoologi och botanik måste han söka sig till Lunds universitet. På Botaniska fokuserade man där vid denna tid inte bara på att beskriva och namnge arter.

Framför allt ville man förstå den genetiska och ekologiska bakgrunden till den variation som finns i naturen. Arbetsmetoderna låg vid tidens forskningsfront, men traditionen hade rötter i skånsk växtförädling, och från botanister som Göte Turesson och Artur Håkansson. Det här passade Sven-Olov, som både drevs av ett behov av och hade förmågan att förstå sammanhang. Av professor Henning Weimarck, Gunnars Weimarcks pappa, fick han i uppgift att utreda förhållandet mellan europeiska representanter för släktet *Eleocharis*, småsäv.

Eleocharis

Släktet finns i hela världen, och omfattar 50 arter. I Europa förekommer tre, som beskrivits utifrån utseendemässiga skillnader, men det ansågs förr svårt att artbestämma en enskild individ. Kromosomerna varierade också på ett säreget sätt, och det fanns serier av jämna och ojämna kromosomtal inom en och samma art. Sven-Olov gjorde omfattande studier av

morfologi och cytologi, liksom av växtgeografiska och ekologiska förhållanden, och han utförde också korsningsförsök. Han lyckades utreda att det svårtolkade variationsmönstret hade sin grund i kromosomernas speciella byggnad och i att de olika arterna ofta korsade sig i naturen. Avhandlingen föranledde ett högt betyg vid disputationen år 1966, och att han omedelbart kunde titulera sig docent. Fram till 1969 var han studierektor och lektor vid institutionen i Lund, med undantag för några månader under våren 1968 då han var tillförordnad professor vid Botaniska institutionen i Stockholm.

År 1969 anställdes Sven-Olov som universitetslektor i systematisk botanik i Göteborg och blev också studierektor, samtidigt som en ny högskoleförordning trädde i kraft. Dittills hade den grundläggande utbildningen i biologi vanligen bestått av ett år zoologi och ett år botanik. Nu skulle alla nya biologer läsa en ettårig grundkurs där olika ämnen varvades med varandra. I

Göteborg inrättades en särskild institution med ansvar för att organisera grundutbildningen, Biologiska övningslaboratoriet. Sven-Olov blev år 1971 dess förste prefekt, samtidigt som han förblev studierektor i systematisk botanik. Han hade tagit med sig levande *Eleocharis*-plantor från Lund, i hopp om att kunna fortsätta sin forskning. Administration och en omfattande undervisningstjänst, ofta både dag- och kvällstid gjorde detta omöjligt. Nya kursplaner skulle tas fram, bland annat för kursen i artbestämning (floristik). Den fick sin prägel av Sven-Olovs tidigare tjänstgöring i Lund. De studenter som tidigare läste tvåbetygskursen hade fått lära sig cirka 800 arter utantill, som de fick tentera. I den nya floristikkursen ingick endast 250 utantillväxter. I stället utgjordes nu en betydande del av undervisningen av lärarledda bestämningsövningar med Krok-Almqvists flora. Halva tentamen utgjordes, och utgörs fortfarande, av växter som skall identifieras korrekt med floran

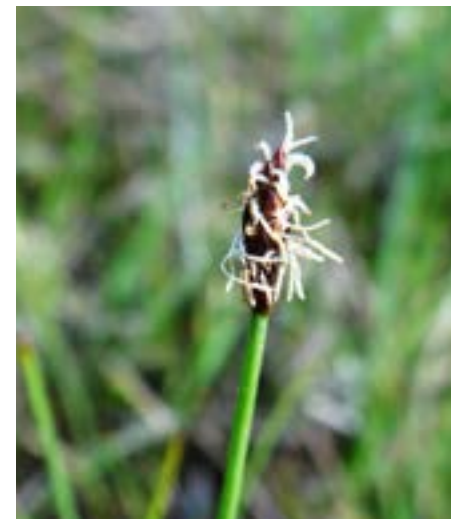
till hjälp. Det går fort att glömma det man lärt sig utantill, men den som kan bestämningssmetodik klarar sig också i områden där det finns arter som inte presenterats på kursen. Att undervisningen sker i fält, ger en känsla för miljön där växten finns. Sven-Olov bidrog gärna till associationsbanken genom att förmedla historier kring de olika arterna, och genom mer eller mindre drastiska jämförelser. Överhuvudtaget tyckte han att det var viktigt att knyta undervisningen till verkligheten. Läroböcker och kompendier kunde för trettio-fyrtio år sedan vara väldigt torra och katalogknastriga. Sven-Olov lade sig vinn om att göra det abstrakta konkret och att visa att det fanns utanför dörren. Den kursassistent som tog fram ett torrt och skrynkligt blad ur förrådet för att visa vad persikans krussjukesvamp ställer till med, blev tagen i örat. Det fanns ju ett levande persikoträd på institutionens baksida, som hade angripna blad! Till kursen i evolution, som också fick sin prägel av Sven-Olovs

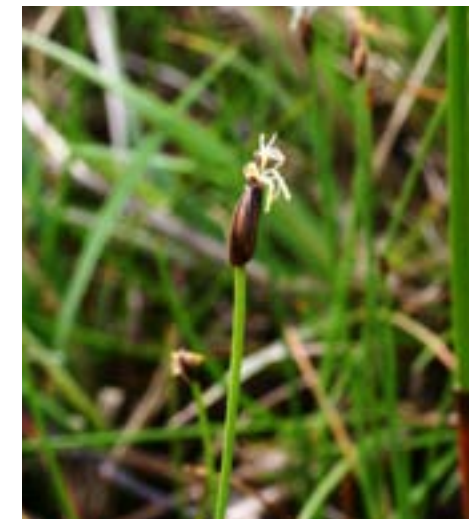
Knappsäv *Eleocharis palustris*

Nälsäv *Eleocharis acicularis*

Agnsäv *Eleocharis uniglumis*

Tagelsäv *Eleocharis quinqueflora*

lundensiska bakgrund, var det inte alltid möjligt att använda levande exempel. I stället illustrerades föreläsningarna med diabilder, vilket inte var så vanligt före Powerpoint-tiden och innan det fanns något Internet. Med tiden byggde Sven-Olov upp ett stort bildarkiv, till vilket han tagit de flesta fotografier själv. Det omfattar nu cirka 30 000 bilder.

Som studierektor var Sven-Olov arbetsledare för övriga lärare och assistenter. Vi som var unga då, fostrades att ta undervisningen på största allvar, och inte försumma den för forskningens skull. Vi skulle se studenterna som våra arbetsgivare. De tar ju dyra studielån och avsätter flera år av sitt liv för att få en utbildning. Själv var Sven-Olov en lysande förebild som pedagog. År 1990 tilldelades han ett av Göteborgs universitets första pedagogiska pris, därtill nominerad av sina studenter. Många före detta elever, inklusive undertecknad, talar ännu om honom som den bästa lärare de haft på grundutbildningen.

Det var Sven-Olovs övertygelse att universitetsutbildade biologer har en viktig roll att fylla i samhället, i kampen mot miljöförstöring och utarmning av biologisk mångfald. År 1978 fick han i uppdrag av Universitetskanslersämbetet att utarbeta ett förslag till utbildning av kommun- och andra förvaltningsbiologer. Han hade gärna sett att utbildningen skulle leda fram till en titel som skulle stå för en specifik kompetens, ungefär som civilingenjör eller civilekonom, men så har det aldrig blivit.

Pollen

Efter samtal med sin gode vän, öron-näsa-halsöverläkare Jan-Åke Wihl insåg Sven-Olov att botanisk kunskap behövdes

 rtsambrosia

in i det medicinska området. Den panel n växtextrakt som i mitten av 1970-talet användes för att göra allergitester innehöll nämligen malörtsambrosia, *Ambrosia artemisiifolia*. På den tiden förekom arten inte i Sverige, och hade rimligtvis ingen relevans i sammanhanget. För att dokumentera vilka pollenslag som faktiskt har betydelse, sökte de tillsammans medel från ett läkemedelsbolag för att börja pollenmätningar i Malmö och Göteborg, Mätserierna därifrån hör nu till Europas längsta. Detta var starten till vår Pollengrupp.

Efter några år började Pollengruppen också att utfärda prognoser, som sprids till vården och i media. När Sven-Olov år 1997 överlämnade ledningen för verksamheten till mig, hade mätningar utförts vid ett fyrtiotal olika mätstationer under

kortare eller längre perioder. En del hade, då som nu, till syfte att ge service till allergiker och till vården, andra var en del av kliniska prövningar av allergiläkemedel, där Sven-Olov vanligen hade en viktig administrativ roll.

Pollengruppens verksamhet möttes inte alltid med förståelse, varken från medicinare eller från andra botanister, men Sven-Olov var ihärdig. Han var ju övertygad om att allergikern skulle kunna få bättre kontroll över sin tillvaro genom kunskap om de växter som orsakade besvär, och att botanister kan bidra med åtskilligt som allergivården kan ha nytta av. Därför startade han en omfattande informationsverksamhet till patientföreningar och vårdpersonal.

Vådliga växter

År 1993 publicerades "Vådliga och vänliga växter i vår närmiljö", som 2002 kom ut i en andra, omarbetad upplaga, under namnet "Farliga och ofarliga växter från A till Ö". Där kan man läsa vilka vilda och odlade växter som kan orsaka förgiftning eller överkänslighet. Men Sven-Olov ville också framhålla vilka som inte gör det, eftersom han ville sprida medvetenheten om hur viktig en grön och blommande omgivning är för det mentala välbefinnandet.

År 2007 blev Sven-Olov medicine hedersdoktor vid Sahlgrenska Akademien "för framgångsrik verksamhet av utomordentlig vikt i gränslandet mellan medicin och botanik, som har vidgat och fördjupat kunskaperna om den botaniska grunden till pollenallergier". Mätresultaten används fortfarande i vetenskapliga studier: ett antal bär hans namn. Aktiviteterna har givit upphov till forskningsprofilen aerobiologi inom Göteborgs Atmosfärveten-

skapliga Centrum, som bland annat rör produktion, spridning och hälsoeffekter av vindspridd pollen och sporer.

Botaniskas vänner

Under åren 1981-83 tjänstgjorde Sven-Olov som tillförordnad prefekt för Göteborgs Botaniska Trädgård. Bland annat ansvarade han för planeringen av de nya utställningsväxthusen, och för renovering av Palmhuset. När trädgården ett par år därefter hotades av minskade statsbidrag, var han med och startade aktionsgruppen "Rädda Botaniska", som genomförde en insamling av 120 000 namnunderskrifter. Trädgården hade då liksom nu en hög internationell standard, både vetenskapligt och hortikulturellt. Sven-Olov insåg till fullo dess värde, och att detta värde skulle kunna omintetgöras under en enda säsong med medelsbrist. Aktionsgruppens verksamhet utmynnade i grundandet av föreningen Botaniskas vänner. Han tog kontakt med personer som kunde fungera som kompetenta funktionärer, och deltog själv på flera olika sätt i arbetet, ända tills kort före sin bortgång. Genom föreningens arbete har trädgården tillförts åtskilliga miljoner, vilket bidragit till att dess kvaliteter har kunnat bibehållas. Sven-Olov ledde många resor inom och utanför Sverige i föreningens regi, och ingick i redaktionskommittén för en föreningshistorik som utkom till 25-årsjubileet år 2012.

Sven-Olov lämnar ett stort tomrum efter sig. Det är i det närmaste ofattbart, att en så intensivt levande och engagerad person nu är borta, och att inte ha tillgång till hans insikter, problemlösningsförmåga och människokännedom. Men det som han har utträttat är bestående, och utgör en gedigen grund att bygga vidare på.

Roliga översättningar

Birgitta Herloff

Skepparegången 6, 413 18 Göteborg

”Hösten hade börjat ta för sig. Det gulnade i lövskogen, och på avstånd stod aspliden i brand. ... Under tiden spred getramsens sina rödvioletta blommor över dikeskanter och vildängar.” När jag läste detta i Herbjörg Wassmos *Dinas bok* blev jag medveten om att översättningar kan vara en källa till muntration. Geitrams på norska heter ju mjölkört eller mjölke på svenska eller mera litterärt tilltalande rallarros. Jag bara längtar efter att få se någon översätta torskemunn från norskan till torskmun i stället för gulsporre.

I många översatta engelska romaner och deckare tycks engelska skogar vara översållade med blåklockor om våren. Vid den årstiden är det fråga om engelsk klockhyacint, som heter bell på engelska.

Översättningen av *The Scarlet Pimpernel* till Röda nejlikan är väl däremot avsiktlig. Rödmiren (som är den korrekta översättningen) låter ju inte särskilt hjälteaktigt.

Erik Ljungstrand har gjort mig uppmärksam på översättningen av *Norway Maple* till norsk lönn, som man kunnat se i svensk dagspress. Det är vår vanliga lönn eller skogslönn som heter så i engelsktalande länder. Den har varit aktuell i samband med skapandet av nya sedlar i Kanada. På dessa finns ett stiliserat lönnblad som avser sockerlönn men mer liknar skogslönn enligt vissa bedömare. Skogslönn är en besvärlig invasionsart i

Getrams?

Bild ur C.A.M. *Lindmans flora*

Kanada så man kan förstå att folk inte vill ha den på sina sedlar.

Inte så roligt utan lite irriterande är att det doftar av jasmin i så många svenska trädgårdar. Men här är det inte fråga om översättningar utan om svensk litteratur. Hos deckarförfattaren Kjell Eriksson förekommer däremot schersminer men så är han också trädgårdsmästare.

Har du själv stött på någon rolig översättning så hör av dig till redaktionen!

Manusstopp för Calluna (1) 2014

 Manuskrift till Calluna häfte 1, 2014 skall vara redaktionen tillhanda senast 1 februari. Mejla helst ditt manuskript som oformaterad wordfil och bilder i jpg som bifogade filer till birgitta.herloff@gmail.com.

Postadress och telefon:

Birgitta Herloff, Skepparegången 6, 413 18 Göteborg tel. 031 / 12 23 90.

Ring gärna i förväg och berätta vad du tänker skriva om.

Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands flora, 743 sidor	200:-
 Västergötlands flora, Supplement 1, 53 sidor	20:-
Västergötlands flora, Supplement 2, 32 sidor	20:-
Västergötlands Flora CD	50:-
Botanisk Västgötalitteratur, 63 sidor	50:-
Film: ”Drakblommans backar” Sundh Miljö	150:-

Eventuell portokostnad tillkommer

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar (Fries 1971), 453 sidor	100:-
En frisk och blomstrande perenn (Bernström 1989), 144 sidor	100:-
Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna med medlemsrabatt för	75:-

Innehåll

1. Ordföranden i VBF har ordet
2. Exkursionsprogram för vegetationsperioden 2014 (del 1)
3. Jonasson, I. Botanisk resa i södra Turkiet
4. Andersson, E. Ruderatexkursionen 2013
8. Sten-Axel Westerström 100 år
8. Julklappstips
9. Anna-Lisa Antonsson 90 år
9. Jultips
10. Blomgren, E. Exkursion till Billingen 2013
13. Herloff, B. Tillägg till Masthuggets flora
14. Weibull, K.&E. Till minne av Lill Weibull
15. Dahl, Å. Till minne av Sven-Olov Strandhede
20. Herloff, B. Roliga översättningar
21. Manusstopp för *Calluna* (1) 2014
21. Föreningarna säljer